

Глущенко А. М.
*кандидат економічних наук, докторант,
Академія праці, соціальних відносин і туризму
м. Київ, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-431-6-4>

РОЗВИТОК «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У контексті глобальних викликів ХХІ століття, таких як зміна клімату, виснаження природних ресурсів та зростаюча нерівність, концепція «зеленої» економіки набуває все більшого значення як ефективний інструмент реалізації стратегії сталого розвитку. «Зелена» економіка представляє собою модель господарювання, яка спрямована на досягнення економічного зростання та соціального прогресу при одночасному зменшенні негативного впливу на навколишнє середовище та раціональному використанні природних ресурсів.

Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) визначає «зелену» економіку як таку, що призводить до «поліпшення добробуту людей і соціальної справедливості, при цьому значно знижуючи екологічні ризики та екологічний дефіцит». У більш практичному сенсі, «зелена» економіка може розглядатися як економіка з низьким рівнем викидів вуглецю, ефективним використанням ресурсів та соціальною інклюзивністю [1, с. 55].

Впровадження принципів «зеленої» економіки, незважаючи на очевидні переваги, стикається з низкою серйозних викликів. З економічної точки зору, високі початкові інвестиційні витрати на впровадження «зелених» технологій можуть стати значним бар'єром для багатьох країн та підприємств. Крім того, необхідність реструктуризації існуючих економічних моделей та галузей може призвести до короткострокових економічних втрат та соціальної напруженості. Існує також ризик втрати конкурентоспроможності для країн, які впроваджують жорсткіші екологічні стандарти, особливо якщо це відбувається несинхронно з іншими учасниками глобального ринку.

Технологічні виклики пов'язані з потребою в розвитку та масштабуванні нових «зелених» технологій, а також з необхідністю

адаптації існуючої інфраструктури до нових вимог. Особливо гостро стоїть питання забезпечення доступу до «зелених» технологій для країн, що розвиваються, які часто не мають достатніх ресурсів для їх впровадження [2, с. 210].

Соціальні аспекти переходу до «зеленої» економіки також викликають занепокоєння. Потенційна втрата робочих місць у традиційних секторах економіки може призвести до зростання безробіття та соціальної нестабільності. Це вимагає розробки комплексних програм перекаваліфікації робочої сили та створення нових робочих місць у «зелених» секторах. Крім того, перехід до більш сталих моделей споживання вимагає значних змін у звичках та способі життя людей, що може викликати опір з боку суспільства.

Політичні виклики полягають у необхідності узгодження різних інтересів та подолання опору з боку впливових зацікавлених груп, які можуть втратити свої позиції в результаті «зеленого» переходу. Складність координації міжнародних зусиль у сфері «зеленої» економіки та забезпечення довгострокової послідовності політики в умовах політичних циклів також створюють значні перешкоди.

Незважаючи на ці виклики, перспективи впровадження «зеленої» економіки залишаються досить оптимістичними. Зростаюче усвідомлення глобальних екологічних загроз та необхідності негайних дій стимулює уряди, бізнес та громадськість до пошуку сталих рішень. Технологічний прогрес робить «зелені» технології все більш доступними та ефективними, що відкриває нові можливості для їх широкого впровадження. Посилення міжнародного співробітництва у сфері сталого розвитку, зокрема в рамках Паризької угоди та Цілей сталого розвитку ООН, створює сприятливе середовище для глобального переходу до «зеленої» економіки [3, с. 161–162].

Держава відіграє центральну роль у створенні сприятливих умов для розвитку «зеленої» економіки та реалізації принципів сталого розвитку. Ключові напрями державної політики в цій сфері включають:

1. Розробка та впровадження національних стратегій «зеленого» зростання

Багато країн розробили комплексні стратегії «зеленого» зростання, які інтегрують економічні, соціальні та екологічні цілі. Такі стратегії визначають довгострокові цілі та конкретні заходи для переходу до більш сталої моделі розвитку. Наприклад, Південна Корея прийняла національну стратегію «зеленого» зростання ще в 2009 році, яка стала основою для трансформації економіки країни [4, с. 6].

2. Створення сприятливого регуляторного середовища

Держава може стимулювати розвиток «зеленої» економіки через впровадження відповідних законодавчих та регуляторних норм, включаючи стандарти енергоефективності, вимоги до скорочення викидів, норми щодо утилізації відходів тощо. Наприклад, Європейський Союз впровадив систему торгівлі викидами парникових газів (EU ETS), яка створює економічні стимули для компаній зменшувати свій вуглецевий слід.

3. Фіскальна політика та економічні інструменти

Уряди можуть використовувати різноманітні фіскальні інструменти для стимулювання «зеленої» економіки, включаючи:

- Екологічні податки (наприклад, податок на викиди CO₂);
- Субсидії та гранти для «зелених» технологій та проектів;
- «Зелені» державні закупівлі;
- Реформування системи субсидій на викопне паливо.

Наприклад, Швеція впровадила податок на викиди CO₂ ще в 1991 році, що суттєво сприяло зменшенню викидів парникових газів у країні [5, с. 6].

4. Інвестиції в «зелену» інфраструктуру

Державні інвестиції в розвиток «зеленої» інфраструктури, такої як відновлювана енергетика, громадський транспорт, системи управління відходами, можуть створити основу для довгострокового сталого розвитку. Наприклад, Китай став світовим лідером у інвестиціях в відновлювану енергетику, що сприяло швидкому розвитку цього сектору в країні.

5. Підтримка досліджень та інновацій

Держава може відігравати ключову роль у стимулюванні досліджень та розробок у сфері «зелених» технологій через фінансування наукових програм, створення інноваційних кластерів та технопарків, підтримку співпраці між університетами та бізнесом.

6. Розвиток людського капіталу

Впровадження освітніх програм та програм професійної підготовки у сфері «зелених» технологій та сталого розвитку є важливим для забезпечення кваліфікованих кадрів для «зеленої» економіки.

7. Міжвідомча координація

Ефективна інтеграція принципів «зеленої» економіки вимагає координації дій різних міністерств та відомств. Багато країн створили спеціальні міжвідомчі комісії або ради з питань сталого розвитку для забезпечення узгодженості політик у різних секторах.

8. Моніторинг та оцінка

Розробка систем моніторингу та оцінки прогресу у впровадженні «зеленої» економіки є важливим для адаптації політик та забезпечення їх ефективності. Це може включати розробку нових індикаторів сталого розвитку, які виходять за рамки традиційних економічних показників.

9. Залучення зацікавлених сторін

Держава повинна забезпечити активну участь різних зацікавлених сторін – бізнесу, громадянського суспільства, наукових кіл – у розробці та реалізації політик «зеленої» економіки. Це може бути досягнуто через створення платформ для діалогу, проведення публічних консультацій тощо.

10. Інтеграція принципів «зеленої» економіки у галузеві політики

Важливо забезпечити інтеграцію принципів «зеленої» економіки не лише в екологічну політику, але й в інші галузеві політики – енергетичну, транспортну, промислову, сільськогосподарську тощо.

Досвід різних країн показує, що ефективне державне управління є ключовим фактором успішного переходу до «зеленої» економіки. Однак важливо зазначити, що не існує універсального підходу, і кожна країна повинна розробляти власні стратегії та політики, враховуючи свої специфічні умови, ресурси та пріоритети розвитку.

Перехід до «зеленої» економіки започаткований на рівні державного регулювання, тому державні інституції є основним драйвером, що визначають перспективи «зеленого» переходу. Таким чином держава усуває «помилки ринку», внаслідок яких виробництво екологічної продукції не є доцільним у звичайних умовах і робить внесок у вирішення глобальних проблем.

Література:

1. Чмир О.С., Захаркевич Н.П. «Зелена» економіка: сутність, цілі та базові принципи. *Економічний вісник Донбасу*. 2013. № 3 (33). С. 54–62.
2. Вергун А.М., Тарасенко І.О. Концепція сталого розвитку в умовах глобалізації. *Вісник КНУТД. Серія: Економічні науки*. 2014. № 2. С. 207–218.
3. Маковоз О.С., Передерій Т.С. Зелена економіка як запорука сталого розвитку. *Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток: монографія*. За заг. ред. Л.Л. Калініченко. Харків : ФОП Панов А.М., 2018. С. 159–168.
4. Randall S. Jones, Byungseo Yoo. Achieving the “Low Carbon, Green Growth” Vision in Korea. *OECD Economics Department Working Papers No. 964*. 2012. p. 33. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/fr/achieving-the-low-carbon-green-growth-vision-in->

korea_5k97gkdc52jl.pdf?itemId=%2Fcontent%2Fpaper%2F5k97gkdc52jl-en&mime
Type=pdf

5. Огаренко Ю. Порівняльний аналіз податку на викиди CO₂ та системи торгівлі викидами: висновки для України. Національний екологічний центр України, 2011. 36 с. URL: https://climategroup.org.ua/wp-content/uploads/2012/09/NECU_Carbon-tax-vs-ETS_UA.pdf